

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET U ZAGREBU
Odsjek za povijest umjetnosti

DIPLOMSKI RAD
STARI GRAD DUBOVAC

Zagreb, 2014.

Sveučilište u Zagrebu

Diplomski rad

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest umjetnosti

Diplomski studij

STARI GRAD DUBOVAC

Anamaria Kasunić

SAŽETAK

Stari grad Dubovac je iznimno važan za nastanak i razvoj grada Karlovca. Povijesni izvori navode da su Stari grad Dubovac i četvrt Dubovac stariji od Karlovca. Stari grad Dubovac se prvi put spominje u 12. stoljeću. Dubovac je jedan od mnogobrojnih plemićkih gradova Karlovačke županije. Kroz svoje postojanje promijenio je mnoge vlasnike počevši među kojima su ga najdulje posjedovali Frankopani. Doživio je brojne prenamjene, preinake i obnove. Danas je u dobrom stanju i postao je prepoznatljiv simbol i turistička atrakcija grada Karlovca.

Rad je pohranjen u: knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Rad sadrži 49 stranica i 26 reprodukcija. Izvornik je na hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: Stari grad Dubovac, Dubovac, Karlovac, Frankopani, Karlovačka županija, Zvijezda.

Mentor: dr. sc. Marko Špikić, izvanredni profesor, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Ocjenjivači:

dr. sc. Zlatko Jurić, redoviti profesor

dr. sc. Predrag Marković, izvanredan profesor

dr. sc. Marko Špikić, izvanredni profesor

Datum prijave rada: _____

Datum predaje rada: _____

Datum obrane rada: _____

Ocjena: _____

Sadržaj

Uvod	4
1. Stari grad Dubovac i Karlovac	7
1.1. Grad Karlovac	8
1.1.1. Kratka povijest grada Karlovca: od osnutka do danas	9
1.1.2. Gradska četvrt Dubovac i Stari grad Dubovac	13
1.1.3. Stari gradovi Karlovačke županije: Ogulin, Ozalj, Bosiljevo i Novigrad na Dobri	18
2. Stari grad Dubovac	23
2.1. Pojam „stari grad“	23
2.2. Izgradnja i nastanak Starog grada Dubovca: pregled literature	25
2.3. Vlasnici Starog grada Dubovca kroz povijest	31
2.4. Radovi na Starom gradu Dubovcu: istraživanja, pregradnje i obnove	32
3. Stari grad Dubovac danas	37
3.1. Postojeće stanje – prostorni raspored	38
3.2. Postojeće razvojne studije Starog grada Dubovca: „Studija održivog razvoja kulturnog turizma za Stari grad Dubovac“	41
3.3. Kulturni značaj Starog grada Dubovca za Karlovac – postojeći kulturno – turistički sadržaji: manifestacije i festivali	43
3.4. Vizije za budućnost Starog grada Dubovca: Stari grad kao <i>mikrodestinacija</i> i <i>atrakcija</i>	46
4. Zaključak	49
5. Popis ilustracija	50
6. Bibliografija	52

Uvod

Karlovac je jedan od ljepših gradova Hrvatske. Nažalost sama ljepota, kao što znamo i iz svakodnevnih životnih primjera, nije dovoljna. Iako je Karlovac primjer europskog renesansnog grada s tlocrtom šesterokrake zvijezde i bogatom poviješću osnutka, dugi je niz godina zanemarivan. Stara jezgra grada „Zvijezda”, koja čini grad posebnim, je u lošem stanju. Takozvana „Kineska četvrt” u srcu „Zvijezde” posjeduje je građevine od povijesne i kulturne vrijednosti, kao npr. Hotel Central, koje iz dana u dan propadaju i polako nestaju. Svemu tome pridonio je i Domovinski rat u kojem je Karlovac jako stradao, ali od tada je prošlo skoro dvadeset godina, no i dalje se ništa ne poduzima jer naša vlast „nema” financijskih sredstava za saniranje i revitaliziranje kulturnih dobara.

Stari grad Dubovac je također godinama bio zanemarivan, no devedesetih godina je konačno i on došao na svoj red i tako dobio dugoočekivano osvježivanje.

Cilj ovog diplomskog rada je pokazati i jedan uspješan primjer revitalizacije i integracije starog grada Dubovca koji bi mogao potaknuti vlasti da učine isto s brojnim hrvatskim plemićkim gradovima koji svakog dana nestaju u zarasloj šikari nemara i nebrige.

Samo u Karlovačkoj županiji imamo preko 15 starih gradova, utvrda i dvoraca koji žude za konzerviranjem, restauriranjem i prezentiranjem. Situacija je nažalost takva da oni već godinama čekaju da ih se oslobodi iz tame, i da će vjerojatno još dugi niz i nastaviti s čekanjem, vjerojatno sve do trenutka potpunog nestanka.

Žalosno je gledati kako hrvatska kulturna baština pokušava doći do zadnjeg daha prije no što se utopi u morskom bezdanu ljudske sebičnosti. Nažalost, u ljudskoj je prirodi uz stvaranje i uništavanje. Nakon toliko godina, desetljeća i stoljeća i dalje nismo naučili da su građevine „žive”, da one služe kao dokument naših predaka, da su u zidove i podove utisnuti pečati naših predaka koje valja čuvati i cijeniti, a ne uništavati i degradirati.

U ovom radu govori se o problematici starog grada Dubovca u Karlovcu. Rad je tematski podijeljen u tri cjeline. U prvom poglavlju *Stari grad Dubovac i Karlovac* ukratko je predstavljen grad Karlovac od osnutka do danas. U drugom poglavlju *Stari grad Dubovac* govori se o pojmu starog grada, izgradnji starog grada Dubovca, njegovoj povijesti, vlasnicima i radovima koji su se provodili kroz godine. Treće poglavlje *Stari grad Dubovac danas* posvećen je važnosti, značenju i stanju starog grada Dubovca danas.

Htjela bih zahvaliti mentoru koji me je „trpio” kroz sve godine studija prigovora. Često mi je izlazio u susret i bio prepun razumijevanja. Također bih htjela zahvaliti Konzervatorskom odjelu u Karlovcu, posebice gospođi Branki Križanić koja mi je uvelike pomogla pri prikupljanju literature te Dinku Neskusilu koji mi je omogućio pristup fotografijama Starog grada Dubovca koje pružaju pregled Dubovca kroz 100 godina.

Ovaj diplomski rad posvećujem mojoj obitelji i mom najljepšem gradu Karlovcu. Moja vječna ljubav – moj rodni grad u meni budi pregršt emocija od kojih dvije prevladavaju – sreća i tuga. Sreća jer smatram da je jedan od najljepših hrvatskih gradova s ogromnim potencijalom i jedinstvenim duhom. Od malih nogu uživala sam u šetnjama kroz tada, pa i sada, u mojim očima najljepšim gradom. Intrigirala su me predivne šetnice obrubljene markantnim i profinjenim pročeljima. Pogled iz dvorišta prostire se mi se na mističan dvorac koji izranja iz šume, bori se za dah. Sjećam se kako sam provodila sate maštajući kako je taj vrli dvorac izgledao u punoj snazi. Kako je bilo živjeti u njemu, kako je bilo promatrati ostatak našeg predivnog kraja kroz kulu koja ponosno stoji nad Karlovcem. Uz sreću, nažalost dolazi i tuga jer mu svi okreću leđa, ignoriraju ga i ostavljaju ga da pati. Nadam se da će se to ubrzo promijeniti, da će lokalna i nacionalna vlast shvatiti da prosperitet naše

prelijepe države leži u turističkoj promociji, koju je nemoguće ostvariti ukoliko naša nacionalna bogatstva i ljepote i dalje budu ignorirane.

Slika 1. Pogled na karlovačku „Zvijezdu” iz zraka

1. Stari grad Dubovac i Karlovac

Danas se stari grad Dubovac povezuje s Karlovcem no malo ljudi zna da bez starog grada Dubovca, grad Karlovac možda ne bi bio niti osnovan. Naime, stari grad Dubovac osnovan je puno prije samog Karlovca. Rudoslav Strohal pretpostavlja da je čak izgrađen za vrijeme kralja Bele IV.:

„Mjesto Dubovac, koje leži na zapadu današnjega Karlovca, mnogo je starije od grada Karlovca. Mjesto Dubovac razvilo se početkom 14. vijeka na toliko, da je dobilo već godine 1339. svojega posebnoga župnika. Kada je grad Dubovac sagrađen nije poznato, ali svakako najkasnije već u 14. vijeku, kada je posagrađeno u Hrvatskoj više gradova radi invazije turske u Evropu. Misli se dapače, da ga je sagradio kralj Bela IV. godi. 1236.”¹

Strohal nije jedini koji misli da je Dubovac postojao daleko prije Karlovca, Radoslav Lopašić dijeli njegovo mišljenje: „Grad dubovački valjda je još u prastaro doba sagradilo dubovačko pleme za vlastitu obranu po običaju, koj je tada vladao, onako isto, kako bješe podiglo pleme draganičko grad na vršku Gradišće zvanom.”²

Slika 2. Slika Starog grada Dubovca iz 1948. godine

¹ STROHAL, 1906: 1.

² LOPAŠIĆ, 1879: 232.

1.1. Grad Karlovac

Slika 3. Plan karlovačke tvrđave iz 1774. godine

1.1.1. Kratka povijest grada Karlovca: od osnutka do danas

Slika 4. Karlovac krajem 19. stoljeća

Izgradnja Karlovca ne bi niti počela da tadašnji vlasnik Dubovca, obitelj Zrinski, i zemljišta na kojem danas počiva grad Karlovac nije dala svoje dopuštenje: „Mjeseca travnja 1579. dozvoli porodica Zrinski, da se sagradi na njezinu zemljištu nova tvrđava. Gradnjom je započelo mjeseca srpnja 1579. (13. srpnja).”³

Izgradnja Karlovca bila je dugotrajan, skup i mukotrpan proces. Gradnja je započeta i prekidana nekoliko puta, s dužim stankama. Nadzirao ju je Matija Gambon. Troškovi su ukupno iznosili 845.000 forinti što je za tadašnje vrijeme i prilike bilo jako puno. Karlovac svoje ime duguje svom osnivaču nadvojvodi Karlu, bratu cara i kralja Rudolfa II. Mnogi su je htjeli zaustaviti, od Turaka, preko prirodnih nedaća – poplava, pa sve smiješnih incidenata poput krađe čavala. No, srećom, u tadašnje vrijeme Karlovac je bio jedna od važnijih

³ STROHAL, 1906: 8.

strateških točaka u obrani od Turaka. Kasnije se sav trud i uloženi novac pokazao opravdanim jer je karlovačka „Zvijezda” uspješno odbila šest turskih provala: 1592., 1598., 1601., 1623., 1627. i 1672. godine. Unatoč tome što su Turci bili brojčano nadmoćni, karlovački bedemi i šančevi izdržali su sve napade i ostali ponosno stajati.

„Mučna i mračna bijaše gradnja tvrđje karlovačke. Močvarno tlo otežčavalo je radnju. Kadšto smetale su i sitne zadjevica i tričaste zapreke. Mitničar pod Novimgradom uzaptio je bio čavle dopremljene iz Kranjske za novu tvrđju, te je trebalo izhoditi dozvolu od nadvojvode Ernesta, da se opet izdadu. Najviše je pako smetalo nedostatak zdrave vode, s čega većinu radnika uhvati groznica. Osim toga dodijaše Turci, koji se bijahu napeli iz petnih žila, da zaprieče njim zazoran rad.”⁴

Unatoč svim neprilikama tvrđava – danas poznatija po nazivu „Zvijezda” dovršena je u rujnu 1580. Između 1582. i 1589. dižu se bedemi i kopaju se jame – šančevi koji su kasnije punjeni vodom kako bi spriječili prodor Turaka u grad.

Tvrđava Karlovac, tzv. „Zvijezda” dobila je svoje ime prema obliku koji sačinjava. Tvrđava ima tlocrt šesterokrake zvijezde, koja je na kraju svakog kraka imala bedem ili „bastaju”. Svaki krak imao je svoje ime: „Ove se bastaje isprva zvahu: 1. Kranjska bastaja, 2. Grofa Josipa Turna, 3. Koruška bastaja, 4. bastaja Andrije Auersperga, 5. bastaja Nikole Zrinskoga i 6. nova bastaja.”⁵

Domjan u Hrvatskoj likovnoj enciklopediji daje sljedeći opis Karlovca:

„KARLOVAC, grad u središtu Pokuplja. Izgrađen je na sutoku Rijeka Korane i Kupe, kao obrambena tvrđava-grad. Karlovac je nazvan po osnivaču tvrđave i grada štajerskome nadvojvodi Karlu II. Habsburškome, zapovjedniku hrvatske krajine. Gradnja Karlovca započela je 13. 7. 1579., prema tal. modelu (N. Angelini), a na posjedu velikaške porodice Zrinski. Oblik šesterokrake zvijezde,

⁴ LOPAŠIĆ, 1879: 23.

⁵ STROHAL, 1906: 8.

podijeljene na gotovo 24 pravilna bloka s pravokutnim rasterom ulica, zasnovan je na duhu renesansog shvaćanja obrambenog i životnog prostor. ‘’⁶

Kroz svoje postojanje Karlovac je pretrpio brojne nedaće. Počevši od Turaka koji su neumorno pokušali probiti karlovačku frontu, preko poplava, do učestalih požara.

Prvi požar dogodio se 1585. godine u kojem je izgorilo 14 kuća. Drugi požar bio je veći, uspio je zahvatiti čitav grad koji je izgorio do temelja. Karlovčani nisu odustali i ponovo su podigli Karlovac. Nažalost slična sudbina zadesila je Karlovac 12. travnja 1692. kada je grad opet izgorio do temelja. Kako Karlovac počiva na četiri rijeke – Kupi, Korani, Mrežnici i Dobri, opasna prijetnja bile su i poplave. Česte poplave nosile su mostove na rijekama, a najveć poplave pogodile su grad 1. studenog 1730. i 29. svibnja 1775.g. Uz turske navale, požare, poplave Karlovac je bio pod opsadom i zbog kuge koja je skoro opustošila cijeli grad. Posljednja epidemija kuge grad je pogodila 1733. godine.

Godine 1778. Karlovac dobiva prvu Gradsku upravu. Iste godine stari grad Dubovac pridružen je Karlovcu. Car Josip II. 1781.g. Karlovcu daje Povelju slobodnog kraljevskog grada.⁷

Grad Karlovac smješten je na čvorištu četiri rijeke: Kupe, Korane, Mrežnice i Dobre. Ima površinu od 401, 69 kilometara i sastoji se od 52 naselja i 12 gradskih četvrti. Ima oko 60 000 stanovnika.⁸

I u povijesti, a i danas zbog svog geografskog položaja: 45° 29' 34" N i 15° 33' 31" E, Karlovac ima važnu prometnu ulogu budući da se nalazi na čvorištu najvažnijih hrvatskih i europskih cesta, te povezuje sjever i jug Hrvatske.⁹

⁶ DOMJAN, 2005: 120.

⁷ <http://www.karlovac.hr/cpage.aspx?page=Grad.aspx&PageID=8>

⁸ <http://hr.wikipedia.org/wiki/Karlovac>

⁹ <http://www.karlovac.hr/cpage.aspx?page=Grad.aspx&PageID=8>

Danas, Karlovac postaje sve popularniji i poželjniji grad, jer nudi visoku kvalitetu života, a od Zagreba je udaljen svega 56 km. Posljednjih godina popularnost Karlovca kao turističkog odredišta u stalnom je porastu. Uz svoje četiri rijeke, Karlovac nudi mnoštvo znamenitosti i manifestacija.

Turistički najpopularniji dio Karlovca je stara karlovačka jezgra tzv. „Zvijezda” koja turistima pruža uvid u, na našem području, jedinstven fenomen idealnog renesansnog grada.

Posljednjih nekoliko godina Karlovac postaje sve poznatija turistička destinacija koja nudi mnoštvo manifestacija i festivala kojima ćemo posvetiti više pažnje u trećem poglavlju - *Kulturni značaj Starog grada Dubovca za Karlovac.*

Ove godine se slavi 435. rođendan grada Karlovca. Obilježavat će se od 28.lipnja do 13.srpnja 2014. godine. Na dosada najvećem slavlju karlovčani i posjetitelji moći će uživati u brojnim manifestacijama priređenim u čast gradu.

1.1.2. Gradska četvrt Dubovac i Stari grad Dubovac

Kao što smo već spomenuli gradska četvrt Dubovac postojala je puno prije samog grada Karlovca. „Grad dubovački valjda je još u prastaro doba sagradilo dubovačko pleme za vlastitu obranu po običaju, koj je tada vladao.”¹⁰

Slika 5. Avio snimka Starog grada Dubovca i gradske četvrti Dubovac

Uz Švarcu i Lušćić, četvrt Dubovac je jedna od najstarijih karlovačkih četvrti. Prvi put se spominje već u 13. stoljeću: „Općina dubovačka spominje se u listinama već od godine 1272. kao veće slobodno naselje na desnoj obali Kupe sve do obronaka Kozjače.”¹¹ Nastajala je i razvijala se kako se i razvijao Stari grad Dubovac.

„Naselje Dubovac (Gornji varoš, Donji varoš, Draga) razvilo se u XIV. st. kao slobodno trgovište. U XV. i XVI. st. razvili su se i obrti i trgovina uz rijeku Kupu (skladište soli, XVI.st.). Od 1578, kada su ga Turci popalili, sve do sredine

¹⁰ LOPAŠIĆ, 1879: 232.

¹¹ NN, s.a.: 1-2.

XVIII.st. stanovništvo se selilo u sigurniji Karlovac. ... Statutom iz 1883. povezuje se naselje Dubovac s gradom Karlovcem.¹²

Tokom 16. stoljeća Stari grad Dubovac i gradska četvrt Dubovac stradali su od turskih provala. Dubovčani su se žestoko borili i 1524. godine uspjeli su odbiti turski napad, no 1527. nisu bili te sreće, te je Dubovac bio spaljen i porobljen. Najgoru štetu pretrpjeli su 21. svibnja 1578. g. kada je stradao Stari grad Dubovac i okolno naselje.

Slika 6. Dubovac 1840. godine

Stari grad Dubovac i gradska četvrt od svog osnutka do 18. stoljeća uspjeli su opstati bez pomoći grada Karlovca. Imali su jaku vlast i bili su poznati po hrabrosti i snazi. Već u 14. stoljeću dobili su vlastitog župnika i imali su vlastiti pečat.

„Mjesto dubovačko budući osnovano na prikladnu za promet i trgovinu mjestu uz brodivu Kupu rano se počelo razvijati, dobiv god. 1339. svojega posebnoga

¹² DOMJAN, 2005: 121.

župnika. Dubovac spominje se u pismih što su do nas doprla, vazda plemenitom varoši, imajuć svoga plemenskog sudca, koj je starješinami i pristavi po starom zakonu i običaju svojoj „braći purgarom” pravdu dielio, „ plemenitu braću purgare u sborište sazivao i navadnu občinsku pečat” čuvao. Pečat dubovačka izražena bijaše položenom pesnicom (šakom), bez sumnje simbolom jakosti.”¹³

Godine 1778. Karlovac je proglašen slobodnim gradom te je Stari grad Dubovac, zajedno s četvrti Dubovac, predan gradu Karlovcu.

Gradska četvrt Dubovac od davnina je imala poseban status. Dubovčani su uvijek na sebe gledali skoro kao na mali grad unutar Karlovca. Ponosni su na svoje korijene, jer i sami znaju da bez Starog grada Dubovca i naselja Dubovac Karlovac najvjerojatnije ne bi bio ni osnovan.

Danas četvrt Dubovac i dalje ima veliki značaj za Karlovac, posebice jer kroz nju prolaze dvije najpoznatije povijesne ceste – Lujzijana¹⁴ i Karolina¹⁵ – koje su povezivale Karlovac i kontinentalnu Hrvatsku s morem. Danas unatoč novim autocestama, mnogi turisti odluče putovati starim povijesnim cestama.

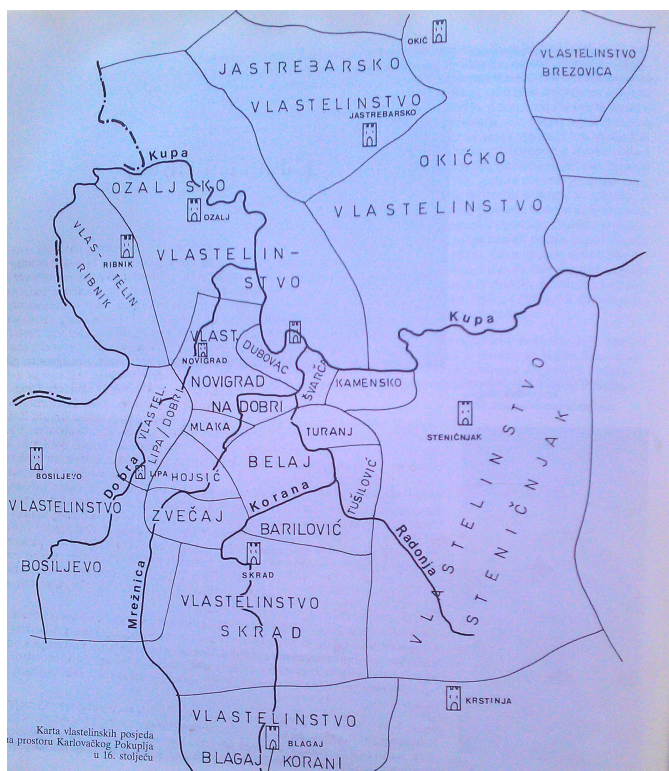
¹³ LOPAŠIĆ, 1879: 231.

¹⁴ OTT, 2008: 76.

¹⁵ OTT, 2008: 301.

1.1.3. Stari gradovi karlovačke županije: Ozalj, Bosiljevo, Novigrad na Dobri i Ogulin

U karlovačkoj županiji evidentirano je dvadeset i devet spomenika starih gradova i osam

utvrda. Nažalost, većina ih je u ruševnom stanju. U ovom poglavlju rada napraviti ćemo kratak osvrt na Stari grad Ogulin, Ozalj, Bosiljevo i Novigrad na Dobri. Gore navedeni stari gradovi su, kao i Stari grad Dubovac, bili u vlasništvu obitelji Frankopan te su građeni u svrhu sprečavanja osmanlijskih prodora na naše prostore. Svi, izuzev Starog grada Ozlja (1280.g.), izgrađeni su u 15. stoljeću na zahtjev obitelji Frankopan.

Slika 7. Karta vlastelinskih posjeda na prostoru Karlovačkog Pokuplja u 16. stoljeću¹⁶

¹⁶ KRUHEK, 1993: 14.

Stari grad Ozalj

Slika 8. Stari grad Ozalj

Stari grad Ozalj je bio jedan od najvećih posjeda na području Karlovačke županije, tj. Karlovačkog Pokuplja. O popularnosti grada govori Gjuro Szabo:

„ Pjesmom proslavljeni grad Ozalj lijep je primjer grada, koji se pomalo sasvim pretvorio u dvor. Već je u prethistorijsko doba bio taj kraj nastavan, kako pokazuju nakazi u ozaljskoj spilji.”¹⁷

Ozljem od 13. stoljeća gospodare knezovi Gorički-Babonići. Stjepan Babonić 1280. godine proširuje ozaljski posjed na štetu okolnih slobodnih općina. Babonići se sukobljavaju s kraljem Karlom Robertom u 14. stoljeću, oko 1325. godine te ostaju bez ozaljskog posjeda. Njihove posjede preuzima vojska, a kasnije kraljevskim darovnicama posjed dolazi u vlast Nikoli Krčkom-Frankopan 1398. godine prvo kao zalog, a kasnije za cijenu od 42.000 forinti Nikola Krčki-Frankopan postaje ounopravni vlasnik. Godine 1543. zbog ženidbenih veza Stari grad Ozalj pada u ruke knezova Zrinskih. Nakon smrti Stjepana Frankopana svi posjedi oporučno dospjevaju u ruke knezova Zrinskih koji njima gospodare sve do 1671. godine. Nakon zrinsko-frankopanske urote svi posjedi u njihovu vlasništvu su zapljenjeni i

¹⁷ SZABO, 2006; 56.

oduzeti. Godine 1725. ozaljski posjed prelazi u vlasništvo grofovske obitelji Perlas. Perlasi ga prodaju grofovskoj obitelji Batthyan 1766. godine koji njime gospodare sve do 1872. godine kada ga prodaju kneginji Viktoriji Thurn i Taxis. Godine 1928. knez Albert Thurn Taxis, ujedno iposljedni vlasnik ozaljskog posjeda, daruje Ozalj s okolnim zemljištem družbi za čuvanje starina i promicanje kulta Zrinskih i Frankopana - „Braći hrvatskog zmaja”. Za vrijeme drugog svjetskog rata ozaljski posjed prelazi u vlasništvo ozaljske općine.¹⁸

¹⁸ KRUHEK, 1993: 26-27.

Stari grad Bosiljevo

Slika 9. Stari grad Bosiljevo

Stari grad Bosiljevo kao iz bajke na uzvisini probija se iz magične šume. Ima tlocrt nepravilnog peterokuta s četverokutnom branič kulom i palasom pravokutnog tlocrta međusobno spojenim traktovima. Opasan je zidom s dvije cilindrične i jednom peterokutnom kulom.

U 15.stoljeću su ga sagradili knezovi Frankopani i ostali njegovi vlasnici sve do kraja 17. stoljeća, tj. do 1671. godine kada Stari grad Bosiljevo prelazi u vlasništvo Nikole Erdodya. U njegovom vlasništvu ostaje do 1710. godine kada prelazi u vlasništvo obitelji Auersperg koji njime gospodare do 1825. godine. Ljubitelj starina, grof Laval Nugent kupuje ga od Auerspergera 1825. godine. Početkom 20. stoljeća prelazi u vlasništvo obitelji Cosulich. Budući da je grof Laval Nugent bio ljubitelj romanike, restaurirao je Stari grad Bosiljevo u duhu romaničkog stila.¹⁹

¹⁹ <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=138556744>

Stari grad Novigrad na Dobri

Kao i većina karlovačkih utvrda, Stari grad Novigrad na Dobri također je smješten na povišenom dijelu, uzvisini, zbog strateških razloga obrane. Smješten je izvan naselja

uz rijeku Dobru, po čemu je i dobio ime. Sagrađen je tlocrtno u obliku nepravilnog trokuta sa cilindričnim kulama na uglovima, stradao je u Drugom svjetskom ratu. Danas je u ruševinama.

Slika 10. Stari grad Novigrad na Dobri

Prvi put se spominje u 15. stoljeću te se veže uz knezove Frankopane kao vlasnike. Kao i s ostatkom posjeda koji su bili u vlasništvu knezova Frankopana, nakon zrinsko-frankopanske urote mijenja vlasnike. Nakon uhićenja, posjed zauzima vojska. Karlovački general J. Herbenstein traži Novigrad na Dobri za sebe, što mu car Leopold i odobrava 1676. godine. On oporučno ostavlja Novigrad redu Malteških vitezova 1689. godine. U njihovom posjedu ostaje do 1746. godine kada ga prodaju barunu Stjepanu Patačiću. Patačići ostaju njegovi vlasnici sve do 1809. godine kada ga prodaju francuskom gradonačelniku Mirku Haraminčiću. Zbog nebrige posjed je prodan na javnoj dražbi hrvatskom zemaljskom eraru koji ga preprodaje karlovačkom trgovcu Franji Türku.²⁰

²⁰ <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=138556747>

Stari grad Ogulin

Slika 11. Stari grad Ogulin

Stari grad Ogulin dao je sagraditi knez Bernardin Frankopan nedugo nakon provale Turaka u Modruš 1493.g. Smješten je u samom središtu Ogulina, nad „Đulinim ponorom” rijeke Dobre. Ima nepravilan tlocrt, okružuje ga obrambeni zid s dvije polukružne kule te integriranim trokatnim kaštelom i kapelom sv. Bernardina. Frankopani su bili vlasnici sve do 1553.g. kada ga je zaposjela krajiška posada i do razvojačenja ostao je u rukama vojske. Tijekom 19. st. srušena je lađa crkve od koje je ostalo gotičko svetište, a kaštel je dograđen. Unatoč dogradnji i promjeni vanjskog plašta jedan je od rijetkih srednjovjekovnih starih gradova na našem području koji je s izvornom građevnom strukturom ostao sačuvan do danas.²¹

²¹ <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=138556729>

U sljedećem poglavlju predstaviti ćemo pojam „stari grad”, dati kratak pregled literature o izgradnji i nastanku Starog grada Dubovca, njegovim vlasnicima kroz povijest te ćemo, na kraju ovog poglavlja, dati pregled istraživanja, pregradnji i obnova vođenih na Starom gradu Dubovcu.

2. Stari grad Dubovac

Slika 12. Stari grad Dubovac

2.1. Pojam „stari grad”

U ovom poglavlju daje se pregled definicije pojma „stari grad”.

Gjuro Szabo²² definira stari grad na sljedeći način:

„Grad (burg) je sredovječni utvrđeni stan, koji je nastao, kad su prilike onoga doba zahtijevale njegovu egzistenciju. On je imao biti ujedno i tvrđava i stan, pa je često prevladavala u gradnji briga za utvrđenjem svaku drugu brigu.”

²² SZABO, 2006: 9-12.

Drago Miletic²³ govori o problematici definiranja starog grada, tj. prema njemu „plemičkog grada” jer zbog nedostatne literature i manjkavog pojmovnika dolazimo do terminoloških problema na području utvrdnog graditeljstva. Za isti tip građevine koriste se brojni pojmovi: burg, kastrum, grad, gradina, gradina-burg, stari grad, feudalni grad, tvrdi grad, feudalni tvrdi grad, srednjovjekovni feudalni grad, srednjovjekovni grad, utvrda, grad-utvrda, utvrđeni grad, vlastelinski grad, kaštel, dvorac i dvor. Upravo zbog brojnosti pojmova koji se koriste za opis staroga grada teško je dati točnu i vjernu definiciju, jer još uvijek ona nije postavljena i prihvaćena od strane znanstvene zajednice. Kako bismo izbjegli mogućnost „krivog” definiranja pojma starog grada, priklonili smo se definiciji Domjana:

GRAD (burg, tvrdi grad, stari grad, utvrđeni grad, kaštel, plemićki grad), utvrđeno sjedište feudalnog gospodara koje služi za obranu od neprijatelja i stanovanje na strateški istaknutu i redovito teže pristupačnu položaju. Na takvim se položajima tlocrt grada morao prilagoditi terenu, dok se u ravnici mogao razviti slobodnije. Radi bolje obrane neki su burgovi naokolo ili na prirodno najslabije zaštićenu mjestu imali jarak napunjen vodom, preko kojeg se spuštao most. Najvažniji dio grada je obrambena kula (franc. donjon, njem Bergfried), četverokutna ili kružna tlocrta, podignuta na najistaknutijem mjestu. Služila je i za stanovanje ako unutar gradskih bedema nije bilo posebne zgrade za tu namjenu. Gradovi su bili opasani bedemom, mjestimično pojačanim kulama, a redovito su građeni od kamena, rjeđe od opeke. Vremenski se podudaraju s razdobljem razvijena feudalizma (XI – XVI. st., romanika, gotika, renesansa), premda se gdje gdje pojavljuju i prije. Ispod nekih gradova ili oko njih razvila su se podgrađa (naselja građana), od kojih su neka također bila zaštićena zidovima.²⁴

U sljedećoj cjelini rada dan je kratki pregled literature o Starom gradu Dubovcu u Karlovcu. Obradena je problematika nastanka, izgradnje, stradanja kroz vrijeme, obnove i rekonstrukcije Starog grada Dubovca.

²³ MILETIĆ, 2012: 203.

²⁴ DOMJAN, 2005: 18.

2.2. Izgradnja i nastanak Starog grada Dubovca: pregled literature

U potrazi za literaturom za ovaj diplomski rad naišla sam na pregršt literature od koje je većina bila stručna, no naišla sam i na „nestručnu” literaturu, knjige koje su pisali entuzijasti i zaljubljenici u plemićki grad Dubovac.

Najrecentnije izdanje vezano uz našu tematiku je knjiga Drage Miletića *Plemićki gradovi kontinentalne Hrvatske*. Miletić daje opsežni osvrt vrela koja se bave tematikom plemićkih gradova. Osim pregleda literature Miletić posvećuje pažnju svakodnevnom životu u plemićkim gradovima, građevinskom materijalu i tehnikama zidanja, terminološkim problemima vezanim uz pojam plemićkog grada, dijelovima plemićkih gradova, istraživanjima i na kraju utjecaju politike i političara na obnovu i sudbinu plemićkih gradova u kontinentalnoj Hrvatskoj.

Kada se radi o literaturi vezanoj za Stari grad Dubovac, Milan Kruhek²⁵ se nametnuo kao autoritet među spisateljima o Starom gradu Dubovcu. U skoro svakom novijem pregledu, knjizi ili priručniku o Dubovcu ili pak Karlovcu naišla sam na odlomak, članak, poglavlje ili natuknicu koju je napisao M. Kruhek. No prije M. Kruheka, postojao je drugi autor koji je u svoje vrijeme bio vodeći autoritet među spisateljima o Karlovcu. Radoslav Lopašić djelovao je stotinjak godina prije M. Kruheka, no unatoč tome, njegova djela su i danas vrlo važan izvor informacija o Karlovcu i Starom gradu Dubovcu.

U svojoj knjizi *Karlovac. Poviest i mjestopis grada i okolice* Radoslav Lopašić započinje s opisom Dubovca tako da nas uvodi u bajkovitu priču:

²⁵ Milan Kruhek autor je većine dostupnih knjiga o gradu Karlovcu ili Starom gradu Dubovcu.

„Liepu i plodnu karlovačku ravnicu okružava s južne i zapadne strane dubovačka gora. Niti je visoka niti strma, a zarasla je šumom, a gdje gdje nasadjena je i vinovim lozom. Dva su njena vrška Dubovac i Švarča zanimiva nesamo dražestnim položajem, već i po povjestnoj znamenitosti. Po hrastovoj šumi, kojom karlovačka okolica obiluje, prozvan je sadašnji Dubovac.”²⁶

Slika 13. Dubovac oko 1672.

Lopašić nije siguran u vrijeme izgradnje utvrde Dubovac, samo kaže da je dubovački grad valjda u još prastaro doba sagradilo dubovačko pleme za vlastitu obranu. Prema njemu se Dubovac u pisanim izvorima spominje tek potkraj 14. stoljeća. Nadalje Lopašić govori o vlasnicima Dubovca kroz godine, i o obitelji Zrinski Frankopan, kao najdugovječnijim vlasnicima, o požaru koji su turci uzrokovali, o ulozi zatvora, barutane i utočišta koju je dvorac imao. Opisuje osnovu grada kao nepravilan četverokut s debelim srednjovjekovnim zidinama te velikim tornjem na pročelju. Saznajemo da je dvorac visok dva, a toranj tri kata. Uvodi nas u tužnu sudbinu koja će zadesiti grad zbog nebrige o istom: „te će i Dubovac po

²⁶ LOPAŠIĆ, 1879: 230.

svoj prilici dieliti do mala udes sa većinom naših povjestnih gradjevnih spomenika.’’²⁷

Lopašić svoju bajkovitu priču završava čarobnim prizorom: „U obće sav okoliš karlovački pun je naravskoga čara i dragote, te obiluje sretnimi i žalostnimi uspomenami naše kobne prošlosti.’’²⁸

Izuzev, Kruheka i Lopašića, kao spisateljski autoritet nameće se i Rudolf Strohal. On u svojoj knjizi *Grad Karlovac opisan i orisan*, pristupa opisu Dubovca s objektivnije i realističnije strane od svog prethodnika Radoslava Lopašića. „Mjesto Dubovac, koje leži na zapadu današnjeg Karlovca, mnogo je starije od grada Karlovca. Mjesto Dubovac razvilo se početkom 14. vijeka na toliko, da je dobilo već godine 1339. svojega posebnog župnika.’’²⁹ Strohal nam slično kao i Lopašić daje povijesni pregled grada Dubovca te govori da ga je najvjerojatnije osnovao kralj Bela IV. 1236. godine, te da su prvi vlasnici bili Sudari (od 1385.g.), nakon njih Blagajski, pa Frankopani koji ostaju u posjedu Dubovca sve do 1562. godine. Kasnije Dubovac dobiva status slobodnog grada 1778. godine. Kao i Lopašić, Strohal nam govori kako je jedno vrijeme Dubovac služio kao tamnica, barutana i oružana. Strohal nam daje i neke nove informacije. Saznajemo da je 1896. godine gradska općina otkupila Dubovac kako bi ga zaštitila od propadanja.

Milan Kruhek nam u svom povijesno-turističkom vodiču *Stari grad Dubovac* govori kako su najnovija arheološka istraživanja otkrila postojanje Dubovca prije samog Dubovca, tj. temelje velike kružne kule koja je pripadala još starijoj utvrdi. Unatoč današnjoj tehnologiji koju koristimo u arheološkim istraživanjima, ni sam Kruhek ne zna točno kada je Dubovac nastao: „...u 10. ili 13. stoljeću? Pouzdano to ne znamo. Sačuvani pisani izvori spominju nam Dubovac vrlo kasno, onda kada je Dubovac bio već veće, župsko naselje sa svojom župnom

²⁷ LOPAŠIĆ, 1879: 243.

²⁸ LOPAŠIĆ, 1879: 243.

²⁹ STROHAL, 1906: 1.

crkvom i općinskom utvrdom.”³⁰ Kruhek potkrepljuje Strohalovo saznanje o prvom pisanom izvoru o Dubovcu, 1339. godine kada dobiva svog posebnog župnika. Spominje još jedan značajan pisani izvor, ispravu iz 1426. godine kojom plemići Čupori Moslavački, predaju Dubovac (koji se tada spominje kao stari grad, kaštel) u najam plemiću Antunu Blagajskom. Kruhek također spominje i turski napad, paljenje Dubovca, koje je bilo neuspješno kako je grad većinom bio izgrađen od kamena. On također navodi da je to bila i zadnja prijetnja Dubovcu jer je ušao pod zaštitu nove utvrde, tj. grada Karlovca i karlovačke Zvijezde. Dubovac je zanemarivan sve do 1837. godine kada ga grof Nugent obnavlja „u stilu romantičkog srednjovjekovnog izgleda, s kruništima na kulama i zidovima. Makar Dubovac takav nikada nije bio, ta ga je obnova spasila od daljnjeg propadanja.”³¹

Slika 14. Razglednica na kojoj je vidljivu Nugentovo krunište

Osim potvrđivanja dosadašnjih povijesnih činjenica, Kruhek nam donosi i novije doba Dubovca i njegovu suvremenu obnovu. Saznajemo da je 1938. godine planinarsko društvo „Dubovac” preuzelo na sebe zadatak obnove Dubovca no nažalost rat nije dopustio istu. Grad

³⁰ KRUHEK, 2000: 10.

³¹ KRUHEK, 2000: 19.

nije dobio zasluženu obnovu i pažnju sve do 1952. godine kada je osnovan „Odbor za uređenje gradine Dubovac” koji je vodio ing. Zlatko Satler, dok je nadzor vršio Konzervatorski zavod Hrvatske. Prije same obnove bile su „definirane tri osnovne namjene obnovljenog starog grada: kulturna – osnivanjem maloga muzeja, ugostiteljska – uređenjem *buffeta za izletinke* i izletišta sa vidikovcem na najvišoj razini glavne gradske kule, za sve njegove posjetioce.”³² Suvremena obnova trajala je od 1952. do 1961. godine.³³

Slika 15. Crtež zapuštenog Dubovca prije obnove 1951. godine

³² KRUHEK, 2000: 24.

³³ Usp. Milan Kruhek, *Stari grad Dubovac*, u: Svjetlo. Časopis za društvena zbivanja, kulturu i umjetnost. 1-2, Karlovac: „Ogranak Matice Hrvatske Karlovac”, 2000., str. 40.

Kruhek nam daje sretan završetak teške prošlosti Starog grada Dubovca:

„Kada je posao obnove i uređenja 1961. godine bio dovršen, stari je dubovački grad predan na korištenje građanima Karlovca, a rješenjem Konzervatorskog zavoda uvršten je u najvišu kategoriju spomeničke i povijesne baštine hrvatskoga naroda.”³⁴

Slika 16. Stari grad Dubovac prije obnove 1948. godine

Slika 17. Stari grad Dubovac nakon obnove 1967. godine

Od 2000-ih u tijeku je građevinska obnova grada, a svi se poslovi vode u nadležnosti Konzervatorskog odjela u Karlovcu Ministarstva kulture.

³⁴ KRUHEK, 2000: 25.

2.3. Vlasnici Starog grada Dubovca kroz povijest³⁵

Stari grad Dubovac promjenio je mnoštvo vlasnika kroz svoju bogatu povijest. Prvi zabilježeni vlasnik bila je obitelj Sudar. Godine 1440. obitelj Sudar zalaže svoje posjede, pod koje spada i Dubovac, Antunu Blagajskomu. Brat Antina Blagajskog, Ivan Blagajski, 17. veljače 1442. godine prenosi zalog Stjepanu Frankopan. Godine 1449. Stjepan Frankopan i njegov sin Bernardin postaju neograničeni vlasnici grada Dubovca što je potvrđeno posebnom poveljom kralja Matije 1481. godine. Stjepan Frankopan daruje Dubovac svojoj sestri Katatini, udanoj Zrinski 1562. godine. Grgur – Štefković Šubić Peranski gospodari Dubovcem od 1520. – 1529. godine. Gašpar Šubić Peranski otkupljuje Dubovac 1577. godine. Nakon njega, 7. ožujka 1582. godine braća Zrinski otkupljuju Dubovac i prodaju ga državi, no kako nikada novac od prodaje nije bio isplaćen u cijelosti, Zrinski i dalje polažu pravo na Dubovac. Nakon urote zrinsko-frankopanske, 1712. godine Dubovac spada pod upravu karlovačkog vojničkog magistrata. Za vrijeme sedmogodišnjeg rata (1756. – 1763.) Dubovac služio za tamnice. Godine 1778. Dubovac je predan gradu Karlovcu. Francuzi smještaju oružarnu u Dubovac 1809. godine. Već sljedeće godine, 1810. francuski intendant Vienney uređuje si stan u Dubovcu. Od kolovoza 1813. do 1837. godine Dubovac služi kao barutana. Godine 1837. ljubitelj starina, Laval Nugent postaje vlasnik Dubovca. Nakon Nugenta vlasnikom postaje Rudolf Leon. Gradska općina otkupljuje Dubovac od Leona 1896. godine zbog propadanja – vrše se popravci, sadi se drvored uz Dubovac i u Marmontovoj aleji. Od tog trenutka Stari grad Dubovac više nije u privatnom vlasništvu i postaje otvoren javnosti. Njegovom obnovom je od 1952. do 1961. godine u ime Konzervatorskog zavoda Hrvatske rukovodila Greta Jurišić. Kao vlasnik, Gradski muzej Karlovac je upravljao Dubovcem od 1965. do 2007. godine, a trenutno je korisnik branič-kule s vidikovcem, u kojoj je također postavljena i izložbe „Oko Kupe i Korane“ autora Laze Čučkovića i Željka Kovačića.

³⁵ STROHAL, 1906: 1-7.

2.4. Radovi na Starom gradu Dubovcu: pregradnje, obnove i istraživanja

Prostor Starog grada Dubovaca doživio je brojne prenamjene, preinake i obnove, neke više, a neke manje uspješne i pohvalne.

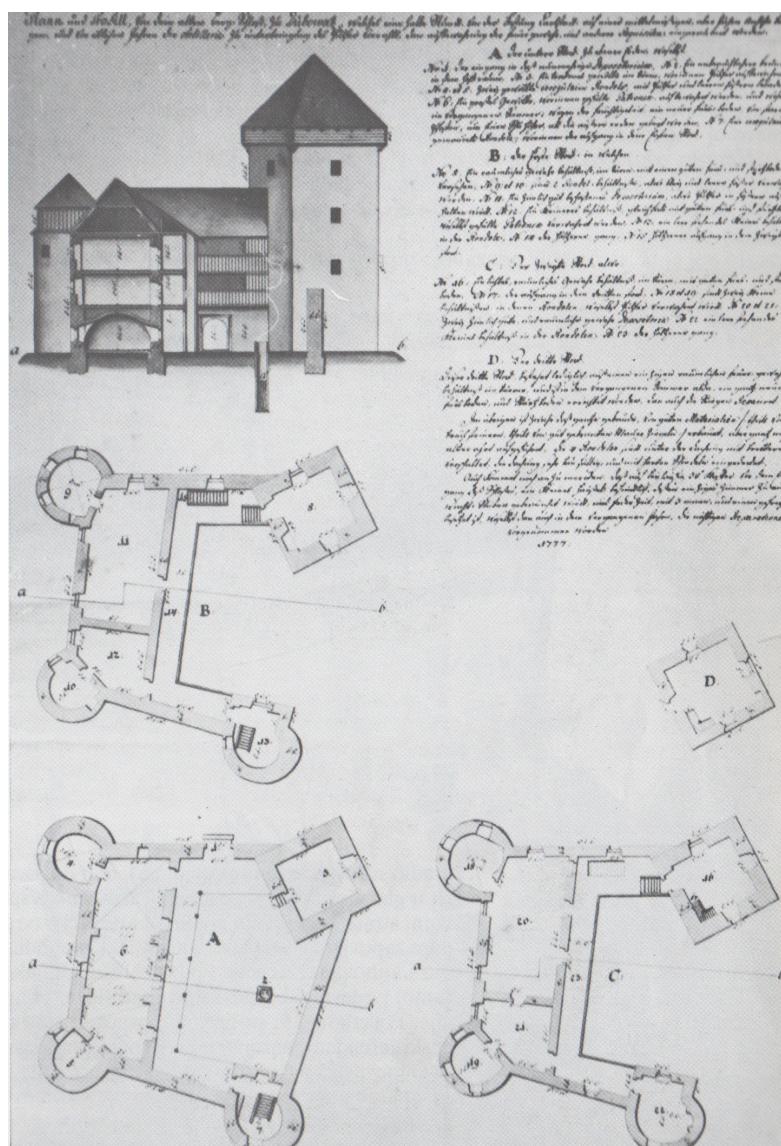
Prva zabilježena obnova, tj. popravak datira u 1644. godinu kada je Dubovac bio popravljen prema izričitoj naredbi kralja Ferdinanda III. Poslije 1670. godine na Dubovcu su rađene preinake i popravci materijalom razorenog Zrinskog kaštela na Švarči.

Tokom godina promijenio je svoju funkciju nebrojeno puta – od privatnih stanova, preko skloništa, oružarne, barutane, do tamnice.

Tokom 18. stoljeća nisu zabilježene promjene i preinake na Starom gradu Dubovcu. Godine 1810. pod upravom Francuza preuređuje se unutrašnjost grada prema ukusu francuskih vrhovnika. Nedugo nakon tog preuređenja, barun Vienney uređuje svoju službenu rezidenciju u gradu. Nakon odlaska Francuza, preuređenje uzima u svoje ruke tadašnji vlasnik grof Laval Nugent. On 1837. godine vrši obnovu Dubovca i nadogradnju barutane pod Dubovcem. Za vrijeme svog života, Nugent nije uspio ostvariti sve zadane planove za preuređenje, pa njegov posao nastavlja njegov sin Artur Nugent. On skida krovšte s Dubovca te zatvara obrambene zidove i kule kruništem u stilu romaničkog duha.

Unatoč povijesno netočnoj i neutemeljenoj preinaci, upravo zahvaljujući njoj Dubovac sljedećih stotinjak godina preživljava u dobrom stanju. Poslije Nugentovih intervencija Dubovac pada u zaborav i polako propada. Upravo zbog lošeg stanja i naglog propadanja, gradska općina otkupljuje Dubovac čime on postaje javno dobro – vrše se manji popravci i uređuje se okolina. Tek 50-ih godina 20. stoljeća, točnije 1952. godine počinje obnova Starog grada Dubovca. Osnovan je „Odbor za uređenje gradine Dubovac” koji je vodio ing. Zlatko Satler, dok je stručni nadzor vršila Grete Jurišić u ime Konzervatorskog zavoda Hrvatske.

Osnova grada Dubovca je nepravilni četverokut s tri okrugle i jednom, glavnom, četverokutnom kulom na tri kata (Slika 10.). Grad je već 1657. god. imao današnji oblik, što nam potvrđuje opis inženjera Martina Stiera, koji je sačuvan u bečkom Ratnom arhivu. Upravo je taj sačuvani opis grada s nacrtom i poslužio kao osnova konzervatorskog zahvata na samom objektu, koji je započet godine 1952. Prema Stierovom opisu glavni ulaz u grad nije bio na današnjem mjestu, već u visini 1. kata iznad današnjeg ulaza, što nam potvrđuje i nađeni fragment kamenog dovratnika iznad sadašnjih ulaznih vrata.

Slika 18. Stari grad Dubrovac, tlocrt i presjek, 1776. godina

U dvorištu grada nalazio se prvobitno bunar sa živom vodom, kasnije cisterna, koja je danas zatrpana. Zapadno krilo između okruglih kula bilo je prvobitno dvokatno, a služilo je vjerojatno za smještaj posade grada. U vrijeme Nugentove restauracije grada bio je taj dio s dvorišne strane snižen za jedan kat, a isto je tako u to doba i drveni krov zamijenjen zidanim kruništima na kulama, kako je već i u 1. dijelu rečeno.³⁶

Potrebni zahvati su bili veliki, pa je prvi korak bio čišćenje ruševina. Nakon čišćenja vrše se popravci i stabilizacija zidova i obnova glavne četverokutne kule. Obnova Dubovca trajala je do 1961. godine nakon čega je Stari grad Karlovac predan na korištenje građanima grada Karlovca. Ubrzo nakon obnove, uvršten je u najvišu kategoriju spomeničke i povijesne baštine hrvatskoga naroda rješenjem Konzervatorskog zavoda.

Godine 1965. Gradska uprava ustupljuje dio prostora Gradskom muzeju Karlovac i hotelsko-ugostiteljskom poduzeću „Korana” na korištenje u svrhu revitalizacije i ponovne popularizacije Starog grada Dubovca.³⁷

Hrvatski restauratorski zavod (HRZ) je u lipnju 2006. godine izradio „Konzervatorsko-arhitektonsku dokumentaciju postojećeg stanja Starog grada Dubovca“ u mjerilu 1:50, koji su predani u nacrtima i u digitalnom obliku (*auto-cad*). Dokumentacija se sastoji od sedam nacrta: Situacija u mjerilu 1:200; Tlocrt prizemlja u mj 1:50; Tlocrt prizemlja u mj 1:50 s kotama; Tlocrt I kata u mj 1:50; Tlocrt I kata u mj 1:50 s kotama; Tlocrt II kata u mj 1:50; Tlocrt II kata u mj 1:50 s kotama. HRZ je u svibnju 2006. izradio i naručitelju predao nacрте postojećeg stanja Kule „C“, koji se nalaze u glavnoj dokumentaciji. Ured ovlaštene arhitektice Vesne Klauznicer izradio je 22.12.2008. „Detaljnu snimku postojećeg stanja dijela vanjskog

³⁶ NN, s.a.: 5.

³⁷ KRUHEK, 2000: 22-29.

pročelja Starog grada Dubovca u potezu između kula „A“ i „C“ u mjerilu 1:50, s pripadajućom foto-dokumentacijom.³⁸

Ministarstvo kulture i grad Karlovac osigurali su novčana sredstva potrebna za uređenje krovišta i zapadne kule. Do 2008. godine je potrošeno dva milijuna kuna kojim je završena drenaža ispod razine kule „C“ te se krenulo sa arheološkim iskapanjima oko kule „C“, nakon čega slijedi uređenje kule „B“ za što je Karlovac u 2008. odobrio sredstva, a čeka se i odluka Ministarstva kulture o početku arheoloških iskopavanja u dvorištu Staroga grada, za koje je Gradski muzej zatražio dozvolu.³⁹

Do sada nije provedena temeljita konzervatorska studija koja je potrebna kako bi se utvrdio stvarni opseg potrebnih konzervatorsko-restauratorskih zahvata.

U sljedećem poglavlju govori se o Starom gradu Dubovcu u sadašnjem kontekstu. Točnije daje se prostorni raspored postojećeg stanja, govori se o postojećim razvojnim studijama Starog grada Dubovca, kulturnom značaju Dubovca za Karlovac te o vizijama za budućnost Dubovca kao *mikrodestinacije* i *atrakcije* grada Karlovca.

³⁸ MUZE d.o.o., 2009: 52.

³⁹ MUZE d.o.o., 2009: 52.

3. Stari grad Dubovac danas

Slika 19. Pogled iz zraka na Stari grad Dubovac

Stari grad Dubovac je danas u dobrom stanju. Kao što smo naveli u prijašnjoj cijelini potrebno je provesti temeljitu konzervatorsku studiju kako bi se utvrdio stvarni opseg potrebnih konzervatorsko-restauratorskih zahvata.

Zahvaljujući sve većoj javnoj osvještenosti, dostupnosti medija i novih tehnologija, popularnost Starog grada Dubovca se polagano vraća. Čak bismo mogli reći da je naše doba, 21. stoljeće, vrijeme kada je zasada postigao najveću popularnost, imajući na uvidu sve aktivnosti – razne manifestacije i festivale koji se održavaju u prostorima Starog grada Dubovca.

Mjesta za napredak i uspješnu integraciju ima na pretek, no početni koraci u pravom smjeru su konačno učinjeni.

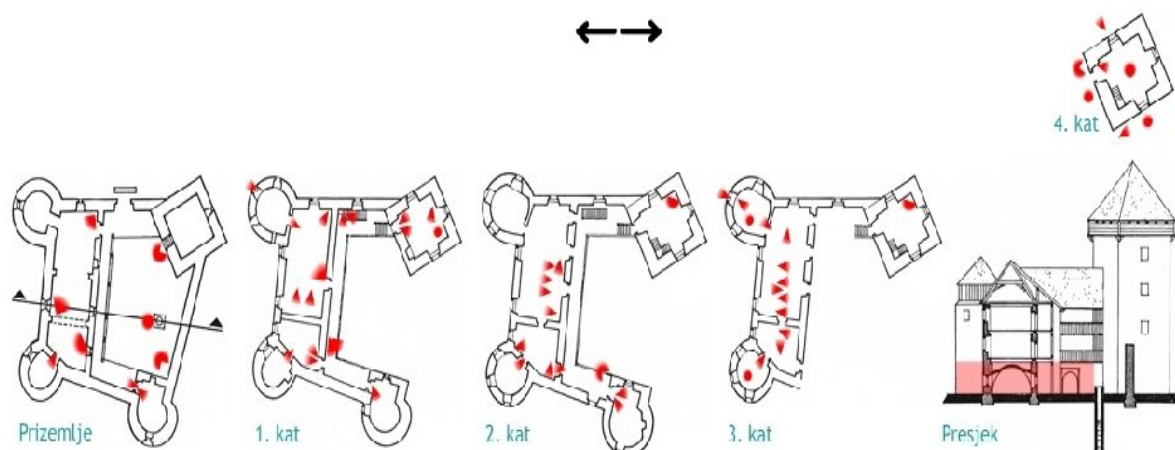
3.1. Postojeće stanje – fizionomija (prostorni raspored)⁴⁰

Godine 2009. na zahtjev naručitelja Turističku zajednicu Grada Karlovca napravljena je „Studija održivog razvoja kulturnog turizma za Stari grad Dubovac” u kojoj je dan detaljan prikaz postojećeg stanja Starog grada Dubovca.

U prikazu postojećeg stanja dana je ukupna kvadratura Starog grada Dubovca raščlanjena na prizemlje, prvi i drugi kat.

Ukupna površina Starog grada Dubovca iznosi ukupno 829,85 m², od čega je 514,57 m² unutrašnjeg prostora, 123,64 m² stubišta i galerija, te 191,64 m² dvorišta.

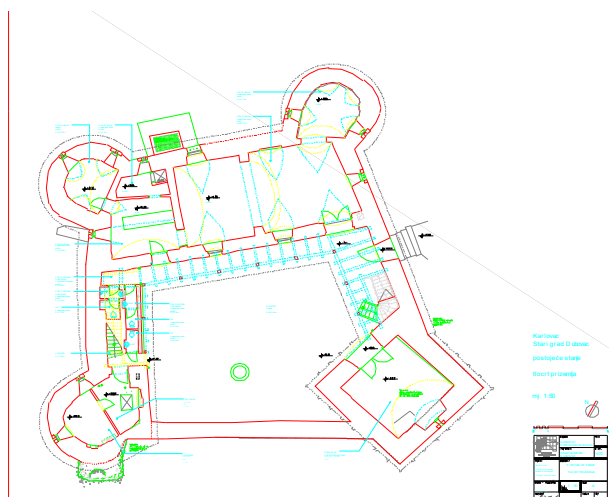
Uz prikaz kvadrature dan je i prikaz presjeka Starog Dubovca po katovima.

Slika 20. Postojeće stanje – presjek po katovima

⁴⁰ sadržaj preuzet iz MUZE d.o.o., 2009: 51., 53-55.

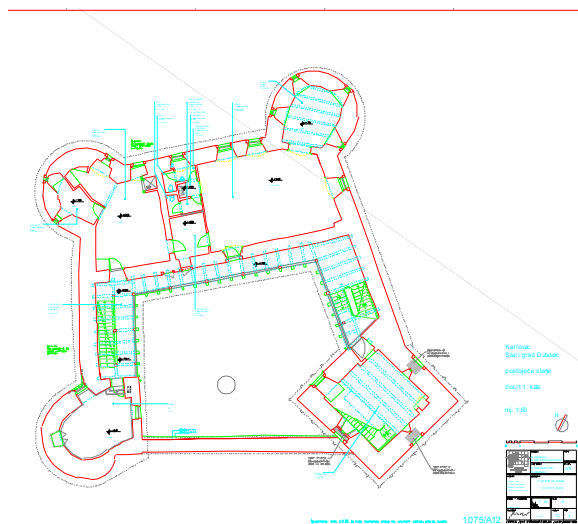
Kvadrature prizemlja

Slika 21. Postojeće stanje – presjek: prizemlje

PRIZEMLJE	M ²
Branič kula	29,56
kula c (kotlovnica i spremište)	18,42
kula b (prostorija)	10,23
kula a (prostorija)	13,74
prostorija između kula a i b	68,77
prostorija između kula a i b	17,96
prostorija između kula a i b	5,71
sanitarni čvor između kule b i c	9,79
stubište između kula b i c	7,3
prizemlje unutrašnjost	174,18
prizemlje stubište	7,3
Prizemlje dvorište	191,64
Prizemlje ukupno	373,12

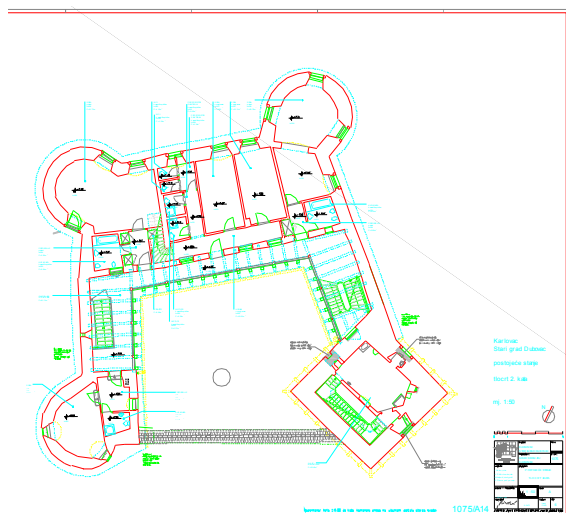
Kvadrature prvog kata

Slika 22. Postojeće stanje – presjek: prvi kat

PRVI KAT	M ²
Branič kula	28,55
kula c (kotlovnica i spremište)	20,59
kula b (spremište)	5,58
kula a (prostorija)	14,9
prostorija između kula a i b	55,74
prostorija između kula a i b	7,39
prostorija između kula a i b	33,2
sanitarni čvor između kula a i b	6,87
galerija sa stubištima	55,21
prvi kat unutrašnjost	172,82
prvi kat stubište/galerija	55,21
Prvi kat ukupno	228,03

Kvadrature drugog kata

Slika 23. Postojeće stanje – presjek: prizemlje

DRUGI KAT	M ²
Branič kula	30,45
kula c (kotlovnica i spremište)	14,76
kula b (spremište)	31,72
kula (prostorija)	28,78
prostorija između kula a i b	15,11
prostorija između kula a i b	15,26
hodnik između kula a i b	10,62
sanitarni čvor između kula a i b	8,6
stubište između kula a i b	3,88
sanitarni čvor između kula b i c	8,39
galerija sa stubištima	61,13
drugi kat unutrašnjost	167,57
drugi kat stubište/galerija	61,13
drugi kat ukupno	228,7

3.2. Postojeće razvojne studije Starog grada Dubovca: „Studija održivog razvoja kulturnog turizma za Stari grad Dubovac”

U ovoj cjelini dan je pregled najrecentnije razvojne studije Starog grada Dubovca koja provedena je 2009. godine za naručitelja Turističku zajednicu Grada Karlovca pod imenom „Studija održivog razvoja kulturnog turizma za Stari grad Dubovac”. U studiji je dana SWOT analiza za Stari grad Dubovac, Dubovac je predstavljen kao *mikrodestinacija* i *atrakcija*, predložene su razne programske aktivnosti te je dan detaljan prikaz postojećeg stanja.

Studiju su realizirale Dragana Lucija Ratković i Marija Kukec kao predstavnice MUZE d.o.o. za savjetovanje i upravljanje projektima u kulturi i turizmu, Zagreb.

Pri izradi su sudjelovali kao članovi grupe za izradu projektne studije:

-Hrvojka Božić, pročelnica Upravnog odjela za prosvjetu i kulturu Grada Karlovca – koordinatorica projekta

-Martina Hajdin Furdek, v.d. pročelnica Upravnog odjela za prostorno planiranje i graditeljstvo Grada Karlovca

-Igor Čulig, viši kustos Gradskog muzeja Karlovac

-Željko Trezner, v.d. direktor Turističke zajednice Karlovca

-Marin Stanišić, savjetnik u Uredu za gospodarstvo Karlovačke županije

-Branka Križanić, konzervatorica-savjetnica Konzervatorskog odjela u Karlovcu Ministarstva kulture Republike Hrvatske

-Milan Kruhek, znanstveni savjetnik u Hrvatskom institutu za povijest.

„Studija održivog razvoja kulturnog turizma za Stari grad Dubovac” između ostalog donosi pregled Grada Karlovca, Karlovačke županije i značaja Starog grada Dubovca za iste kroz razne aspekte. Studija nam također donosi pregled starih gradova karlovačke županije, te „uspješne” primjere revitalizacije i integracije europskih starih gradova kao npr. Malborka u Poljskoj, Eilean Donana u Škotskoj, Bledskog starog grada u Sloveniji, dvorca Guttenberg u Njemačkoj i dvorca Hohenwerfern u Austriji.

Također, studija nam donosi SWOT analizu za Stari grad Dubovac, te predstavljanje Starog grada Dubovca kao *mikrodestinacije Dubovac* i *atrakcije Stari grad Dubovac*.

Uz već navedene sastavnice, studija daje prijedlog uslužne razine, funkcionalne razine ponude te prijedlog programskih aktivnosti vezanih za Stari grad Dubovac.

Ova studija je pravi primjer potencijala koji Stari grad Dubovac posjeduje, koji je sad potrebno prevesti s ideje u stvarnost.

3.3. Kulturni značaj Starog grada Dubovca za Karlovac – postojeći kulturno – turistički sadržaji: manifestacije i festivali

Kao što smo u prvom poglavlju, *Stari grad Dubovac i Karlovac*, napomenuli, Stari grad Dubovac je imao presudnu ulogu u osnivanju Karlovca.

Danas sve više poprima na važnosti, pogotovo što se tiče turističke ponude. Uz četiri rijeke na kojima počiva Karlovac i „Zvijezdu” kao turističke destinacije, Stari grad Dubovac ističe se svojom ljepotom, blizinom i bogatom povijesti.

Rast popularnosti vidljiv je kroz brojne festivale i manifestacije koje se održavaju u prostorima Starog grada Dubovca tokom cijele godine.

Slika 24. Sajam vlastelinstva na Starom gradu Dubovcu

Na Starom gradu Dubovcu godišnje se odvija preko 25 festivala i manifestacija, kao na primjer: **Sajam vlastelinstva Dubovac** (prikaz načina života i običaja u vrijeme kada je Dubovac bio nastanjen), **Filmska reviju mladeži** i **Four river film festival** (projekcije filmova iz preko 36 država koje sudjeluju na Festivalu), **Međunarodni etno & jazz festival „Četiri rijeke”** (nastupi renomiranih glazbenika povodom rođendana Karlovca, 13. srpnja), **LED fest** (karlovački ljetni festival elektroničke glazbe i video izričaja), **Ljeto na Dubovcu** (manifestacija kojoj je za cilj oživjeti novim kulturno zabavnim sadržajima proctor Starog grada Dubovca), **Karlstadt festival** (objedinjuje sve kulturne događaje koji se u Karlovcu odvijaju tijekom lipnja, srpnja, kolovoza i rujna, a rođendan grada Karlovca, 13. srpnja, središnji je dan festival), **Međunarodni viteški turnir** (održava se tijekom srpnja na Starom gradu Dubovcu), **Kazalište na Dubovcu** (spoj alternativnog i profesionalnog kazalište u cilju oživljenja Starog grada Dubovca), **Cross country utrka svjetskog kupa** (međunarodno natjecanje u navedenoj biciklističkoj disciplini u organizaciji Brdsko biciklističkog kluba „T-Rex” čiji je cilj okupljanje mladih entuzijasta i ljubitelja brdskog biciklizma) i dr.⁴¹

Slika 25. Fotografija predstave „Glembajevi” održane unutar zidina Starog grada Dubovca

⁴¹ <http://karlovac-touristinfo.hr/hr/info/dogadanja>

Odlučili smo navesti gore spomenute manifestacije i događanja upravo u cilju dodatnog isticanja prave vrijednosti i potencijala Starog grada Dubovca. Kao što je i vidljivo iz gore danih primjera, Dubovac zaista postaje sve popularnija i posjećenija destinacija.

3.4. Vizije za budućnost Starog grada Dubovca: Stari grad Dubovac kao *mikrodestinacija i atrakcija*

U „Studiji održivog razvoja kulturnog turizma za Stari grad Dubovac” Muze d.o.o. i TZ Grada Karlovca donose nam svoju viziju budućnosti Starog grada Dubovca.

Predstavljaju svoj plan pretvaranja Starog grada Dubovca u *mikrodestinaciju* i *atrakciju*.

Mikrodestinaciju treba sačinjavati ponuda koja bi privukla kulturne turiste i specijaliste, obitelji s djecom, školsku djecu u školskim ekskurzijama, starije gimnazijalce i studente, umirovljenike, bicikliste i šetače raznovrsnom, zanimljivom i povijesno utemeljenom ponudom.

Prema njima razvoj Starog grada Dubovca kao *mikrodestinacije* počiva na razvoju mreže raznolikih, međusobno povezanih i kompatibilnih *atrakcija*.

Tajna uspjeha Starog grada Dubovca kao *mikrodestinacije* po njima leži u uspješnoj prezentaciji i provedbi brojnih malih *atrakcija* koje su na neki način vezane za Dubovac.

Slika 26. Vizija Starog grada Dubovca kao *mikrodestinacije* koja uključuje brojne *atrakcije*

Predlažu sljedeće atrakcije:

Dubovačke tematske rute i putovi

Predlažu formiranje raznovrsnih tematskih ruta i putova jer za njih nema dobne granice i određene ciljane skupine. Predlažu formiranje triju glavnih ruta i putova: **Tematska ruta dubovačkih purgara** koja bi slijedila dubovačku planinarski put kroz dubovačku šumu Kalvariju sve do naselja Borlin. Sudionici bi na zabavan i edukativan način bili informirani o životu dubovačkih purgera i njihovom odnosu prema Starom gradu (upoznavanje s florom i faunom). **Tematski put dubovačkih vlastelina** bi se kretao od podnožja dubovačkog brdašca do crkve Marije Božje Snježne završavajući na Starom gradu Dubovcu. Na putu do Starog grada sudionici bi bili upoznati s vlasnicima i stanovnicima Staroga grada od njegova osnutka pa do danas kroz interaktivne ploče i putokaze. **Tematska ruta žita i soli** bi upoznala posjetitelje s bogatom trgovačkom prošlosti Dubovca. Ruta bi počinjala na Starom gradu te bi posjetitelje kroz Marmontovu aleju vodila do budućeg Muzeja piva.

Tematsko igralište „Opsada utvrđenog grada”

Tematsko igralište „Opsada utvrđenog grada” bilo bi namijenjeno predškolskoj i ranoškolskoj djeci koje bi se tematski oslanjalo na bogatu karlovačku i dubovačku povijest.

Muzej piva i pivarstva

Posjetitelji bi bili upoznati s povješću Karlovačke pivovare i tradicije pivarstva u Karlovcu koja seže do davne 1781. godine.

Eko-imanje Petrovac

Eko-imanje Petrovac nalazi se sjeverozapadno od Starog grada Dubovca. Prema idejnom projektu, to imanje bi bilo prenamijenjeno u eko-imanje s smještajnim i ugostiteljskim kapacitetima, te zoološkim vrtom s izvornim hrvatskim vrstama domaćih životinja.

Kako bi se svi ovi idejni koncepti ostvarili potrebna je suradnja države, županije i grada na svim razinama. Naravno uz suradnju, potrebna su i financijska sredstva za realizaciju projekta.

4. Zaključak

Stari grad Dubovac je od davnina bio važan za grad Karlovac, počevši od samog osnutka, preko obrane, do danas moguće svjetske prepoznatljivosti.

Uvršten je u popis nepokretnih kulturnih dobara najviše kategorije. Sada je na nama, građanima, lokalnoj i državnoj vlasti da provedemo postojeću i odobrenu studiju održivog razvoja.

Mnoge europske destinacije su upravo poznate po starih gradovima, Karlovac i Stari grad Dubovac imaju priliku postati svjetski priznata i prepoznatljiva destinacija.

CNN je uvrstio Stari grad Dubovac u 20 najljepših mjesta u Hrvatskoj.⁴² Trebamo iskoristiti sve češću medijsku eksponiranost kako bismo predstavili Stari grad Dubovac, Karlovac i Hrvatsku u što boljem svjetlu.

Grad Karlovac i država trebaju iskoristi sredstva fondova Europske unije kako bi obnovili što više kulturnih dobara, koja su uz našu predivnu prirodu naš najveći adut.

Žalosno je što svakog dana svjedočimo propadanju kulturnih dobara i ne možemo ništa poduzeti jer smo samo nemoćni promatrači. Vrijeme je da se aktivno zauzmemo za očuvanje kulturnih dobara Hrvatske te da naša zemlja konačno shvati kakvim je bogatstvom okružena.

Nadam se da će ovaj diplomski rad imati utjecaja te da će pokazati da je i u Hrvatskoj moguće imati uspješan primjer obnove, revitalizacije i integracije starog grada u već postojeću gradsku sredinu.

⁴² <http://regija.hr/cnn-hvali-stari-grad-dubovac-ovo-je-jedno-od-20-najljepsih-mjesta-u-hrvatskoj/>

5. Popis ilustracija

Slika 1: Pogled na karlovačku „Zvijezdu” iz zraka, preuzeto s: https://fbcdn-sphotos-h-a.akamaihd.net/hphotos-ak-xap1/t1.09/p206x206/10488061_796699237041839_1328483415182637448_n.jpg

Slika 2: Stari grad Dubovac iz 1948. ustupio Dinko Neskusil

Slika 3: Plan karlovačke tvrđave iz 1774. godine iz KRUHEK, 1993:78.

Slika 4: Karlovac krajem 19. stoljeća iz KRUHEK, 2000:15.

Slika 5: Avio snimka Starog grada Dubovca i gradske četvrti Dubovca ustupio Dinko Neskusil

Slika 6: Dubovac 1840. godine iz STROHAL, 1906:3.

Slika 7: Karta vlastelinskih posjeda na prostoru Karlovačkog Pokuplja u 16. stoljeću iz KRUHEK, 1993:50.

Slika 8: Stari grad Ozalj preuzeto s <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=138556735>

Slika 9: Stari grad Bosiljevo preuzeto s http://bosiljevo.hr/wp-content/uploads/2013/10/270179_eb6a1671ef860b6768af8ed6988e5bfa_large-300x225.jpg

Slika 10: Stari grad Novigrad na Dobri preuzeto s <http://carobnasuma1.files.wordpress.com/2013/05/063.jpg>

Slika 11: Stari grad Ogulin preuzeto s http://www.ogulin-uciliste.hr/category_Stari_grad.5.hr

Slika 12: Stari grad Dubovac ustupio Dinko Neskusil

Slika 13: Dubovac oko 1672. iz KRUHEK, 2000:5.

Slika 14: Razglednica na kojoj je vidljivo Nugentovo krunište ustupio Dinko Neskusil

Slika 15: Crtež zapuštenog Dubovca prije obnove 1951. godine ustupio Dinko Neskusil

Slika 16: Stari grad Dubovac prije obnove 1948. godine ustupio Dinko Neskusil

Slika 17: Stari grad Dubovac poslije obnove 1967. godine ustupio Dinko Neskusil

Slika 18: Stari grad Dubovac, tlocrt i presjek 1776. godine ustupio Dinko Neskusil

Slika 19: Pogled iz zraka na Stari grad Dubovac preuzeto s <http://1.bp.blogspot.com/-NaKtmq-mkbw/Uz1tWJTL2pI/AAAAAAAAAKxQ/E98SzfW8Gro/s1600/140326125000-croatia---dubovac-castle-horizontal-large-gallery.jpg>

Slika 20: Postojeće stanje – presjek po katovima – MUZE d.o.o. str. 51

Slika 21: Postojeće stanje – presjek: prizemlje, MUZE d.o.o. str. 52

Slika 22: Postojeće stanje – presjek: prvi kat, MUZE d.o.o. str. 53

Slika 23: Postojeće stanje – presjek: drugi kat, MUZE d.o.o. str. 54

Slika 24: Sajam vlastelinstva na Starom gradu Dubovcu preuzeto s <http://www.kulturni-turizam.com/slike/Karlovac%20sajam%20vlastelinstva.jpg>

Slika 25: Fotografija predstave „Glembajevi“ održane unutar zidina Starog grada Dubovca preuzeto s https://fbcdn-sphotos-h-a.akamaihd.net/hphotos-ak-xap1/t1.0-9/p206x206/10488061_796699237041839_1328483415182637448_n.jpg

Slika 26: Vizija Starog grada Dubovca kao *mikrodestinacije* koja uključuje brojne *atrakcije*, MUZE d.o.o. str. 69.

6. Bibliografija

1. Bruno Foschio (ur.) i prijatelji, *Moj Dubovac*, Karlovac, Tiskara Justament, 2011., str. 17-29.
2. Domjan, Žarko. Hrvatska Likovna Enciklopedija (2005). Zagreb: Leksikografski Zavod Miroslav Krleža i Vijesnik d.d., svezak 2, str. 71
3. Domjan, Žarko. Hrvatska Likovna Enciklopedija (2005). Zagreb: Leksikografski Zavod Miroslav Krleža i Vijesnik d.d., svezak 3, str. 18
4. Domjan, Žarko. Hrvatska Likovna Enciklopedija (2005). Zagreb: Leksikografski Zavod Miroslav Krleža i Vijesnik d.d., svezak 3, str. 120
5. Domjan, Žarko. Hrvatska Likovna Enciklopedija (2005). Zagreb: Leksikografski Zavod Miroslav Krleža i Vijesnik d.d., svezak 3, str. 121
6. Enciklopedija Likovnih Umjetnosti, svezak 1 (A-Ćus), Zagreb, izdanje i naklada leksikografskog zavoda FNRJ, str. 634-635
7. Kruhek, Milan (1993). Graditeljska baština Karlovačkog Pokuplja. Karlovac: Matica Hrvatska Karlovac.
8. Lopašić, Radoslav (1879.). Karlovac. Zagreb: Tiskom K. Albrechta. str str 232
9. Lopašić, Radoslav (1879.). Karlovac. Zagreb: Tiskom K. Albrechta. str 22
10. Lopašić, Radoslav (1879.). Karlovac. Zagreb: Tiskom K. Albrechta. str 23
11. Lopašić, Radoslav (1879.). Karlovac. Zagreb: Tiskom K. Albrechta. str 230
12. Lopašić, Radoslav (1879.). Karlovac. Zagreb: Tiskom K. Albrechta. str 231
13. Lopašić, Radoslav (1879.). Karlovac. Zagreb: Tiskom K. Albrechta. str str 232
14. Kruhek, Milan (1993.). Graditeljska baština karlovačkog pokuplja. Karlovac: „Matica Hrvatska’’, Ogranak Karlovac, 1993., str. 28, 63-83.
15. Kruhek, Milan (1978.). Karlovac 1579 – 1979 Postanak i razvoj tvrđave i grada. Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, str. 9-24.

16. Kruhek, Milan (1995.). Karlovac utvrde, granice i ljudi. Karlovac: „Matica Hrvatska’’, str. 3-15.
17. Kruhek, Milan (2000.). Stari grad Dubovac. Karlovac: Gradski muzej Karlovac, str. 5-29.
18. Kruhek, Milan (2000.). Stari grad Dubovac, u: Svjetlo. Časopis za društvena zbivanja, kulturu i umjetnost. 1-2, Karlovac: „Ogranak Matice Hrvatske Karlovac’’, str. 26-43.
- 19.
20. Miletić, Drago (2012.). Plemički gradovi kontinentalne Hrvatske. Zagreb: DPUH.
21. Muze d.o.o. za savjetovanje i upravljanje projektima u kulturi i turizmu, Ratković D.L. i Kukec. M., 2009. Studija održivog razvoja kulturnog turizma za Stari grad Dubovac. Zagreb: TZ Grada Karlovca.
22. NN. Gradina "Dubovac" – Karlovac (s.a.). Karlovac: Ognjen Prica. str 1-2
23. NN. Gradina "Dubovac" – Karlovac (s.a.). Karlovac: Ognjen Prica. str 1-2
24. NN. Gradina "Dubovac" – Karlovac (s.a.). Karlovac: Ognjen Prica. str 5
25. Ott, Ivan (2008.). Karlovački leksikon. Zagreb : Naklada leksikon : Školska knjiga ; Karlovac : Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" : Gradski muzej.
26. Radoslav Lopašić (ur.), *Karlovac. Poviest i mjestopis grada i okolice*, Zagreb, „Matica Hrvatska’’, 1879., str. 230-244.
27. Rudolf Strohal, *Grad Karlovac opisan i orisan*, Karlovac, „Matica Hrvatska’’, 1992. [1906.], str. 1-37.
28. Strohal, Rudolf (1906.). Grad Karlovac opisan i orisan. Karlovac: Tisak M. Fogine. str 1
29. Strohal, Rudolf (1906.). Grad Karlovac opisan i orisan. Karlovac: Tisak M. Fogine. str 1

30. Strohal, Rudolf (1906.). Grad Karlovac opisan i orisan. Karlovac: Tisak M. Fagine.
str 6
31. Szabo, Gjuro (2006.). Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji. Zagreb: Golden
marketing-Tehnička knjiga. (pretisak prema izvornom izdanju Matice Hrvatske iz
1920. godine)